

dr Sylwia Słowińska
Uniwersytet Zielonogórski
Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii
Instytut Pedagogiki
Zakład Animacji Kultury i Andragogiki
s.slowinska@ips.uz.zgora.pl

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Sylwia Słowińska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe

1998 – magister pedagogiki kulturalno-oświatowej, Wydział Pedagogiczny, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im T.Kotarbińskiego w Zielonej Górze na podstawie pracy *Uwarunkowania kształcenia animatorów społeczno-kulturalnych w opiniach kandydatów do zawodu*

1999 – licencjat filologii niemieckiej, Wydział Humanistyczny, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze na podstawie pracy *Wortschatzarbeit im Fremdsprachenunterricht „Mein Hobby Musik”*

2006 – doktor nauk humanistycznych, Wydział Nauk Pedagogicznych i Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego, na podstawie pracy *Polskie i niemieckie koncepcje edukacji kulturalnej dwudziestego wieku*

studia podyplomowe

2008 – studia podyplomowe Pozyskiwanie eurofunduszy, Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Od 01.10.1999 do 30.09.2007 zatrudnienie na stanowisku asystenta, a od 01.10.2007 na stanowisku adiunkta w Zakładzie Animacji Kultury i Andragogiki, na Wydziale Pedagogiki, Psychologii i Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego (wcześniej Wydział Nauk Pedagogicznych i Społecznych, Wydział Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu).

4. **Wskazanie osiągnięcia** wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego

monografia autorska: ***Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów***

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

Sylwia Słowińska, *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów*, 2017, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, 324 s.

Recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Leszek Gołdyka; dr hab. Alicja Jurgiel-Aleksander

c) omówienie celu naukowego pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Monografia wiąże się z rozwijanymi od początku mojej drogi naukowej zainteresowaniami problematyką animacji kultury oraz uczestnictwa w kulturze/ aktywności kulturalnej i edukacji kulturalnej, przede wszystkim w odniesieniu do ludzi dorosłych. Po magisterium w zakresie pedagogiki, w początkowym okresie pracy badawczej w większym stopniu skupiałam się na zinstytucjonalizowanych praktykach kulturalnych, a następnie ważnym kolejnym krokiem w poszukiwaniach naukowych, realizowanych po uzyskaniu stopnia doktora, było zwrócenie się ku obszarom mniej rozpoznanym, ulokowanym poza formalnymi układami instytucjonalnymi, przy czym szczególnie interesujący stał się dla mnie aspekt powiązania aktywności kulturalnej z zaangażowaniem społecznym. Za istotne uznałam przyjrzenie się z bliska i w sposób pogłębiony podejmowanym oddolnie działaniom kulturalnym. Tak więc celem naukowym pracy uczyniłam zrozumienie oddolnych inicjatyw kulturalnych, fenomenu ważnego i interesującego poznawczo w kontekście rzeczywistości społecznej, w której ludzie, jak wskazują badacze, w większości reprezentują postawę niezaangażowania, wycofują się w prywatność, a idea obywatelskości i dobra wspólnego ulega osłabieniu¹.

---

¹ Z. Bauman, *Zindywidualizowane społeczeństwo*, tłum. O. i W. Kubińscy, Gdańsk 2008; Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, tłum. T. Kunz, Kraków 2006; R. N. Bellah i in., *Skłonności serca. Indywidualizm i zaangażowanie po amerykańsku*, tłum. D. Stasiak, P. Skurowski, T. Żyro, Warszawa 2007; R. D. Putnam, *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, tłum. P. Sadura, S. Szymański, Warszawa 2008.

Pierwszą część monografii (*Uczestnictwo w kulturze, aktywność kulturalna — dylematy definicyjne i poszukiwania nowych ujęć*) poświęcam wprowadzeniu w toczącą się aktualnie w Polsce dyskusję naukową nad ujęciami teoretycznymi i sposobami definiowania oraz badania uczestnictwa w kulturze / aktywności kulturalnej. Znamienny dla tej debaty jest jej interdyscyplinarny charakter, zmaganie się z językiem (jego wieloznacznością), krytyka tradycyjnych kategorii pojęciowych (np. uczestnictwa w kulturze), koncepcji oraz sposobów prowadzenia badań wypracowanych w drugiej połowie XX wieku. Towarzyszą temu próby stworzenia nowych modeli, kategorii pojęciowych (np. kultura żywa Barbary Fatygi) i definicji (np. relacyjna definicja aktywności kulturalnej Marka Krajewskiego), a także zwrot ku odmiennym od statystycznych metodom gromadzenia danych, głównie wiązanych z podejściem jakościowym. Istotnym rysem debaty omawianej przeze mnie w pracy *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów* jest rozszerzenie (ku antropologicznemu) pojęcia kultury i uczestnictwa w kulturze, silna koncentracja na rozpoznaniach empirycznych, akcentowanie przeobrażeń i nowych zjawisk w sferze kultury, sprawiających, że modele teoretyczne oraz kategorie pojęciowe, zakorzenione we wcześniejszych realiach społeczno-politycznych i kulturowych dezaktualizują się, ulegają „przeterminowaniu”. Zjawiska, które w ostatnim czasie gruntownie przeobrażają sferę kultury i uczestnictwo w niej i które, jak wskazują badacze (np. Wojciech Burszta, Tomasz Szlendak, Barbara Fatyga, Marek Krajewski i in.), skłaniają do wypracowania nowych sposobów ujmowania i rozpoznawania tego obszaru ludzkiej aktywności, zostały przeze mnie opisane w monografii. Są to między innymi: odinstytucjonalizowanie kultury; upowszechnianie się prosumpcji; dominacja modelu doświadczenia kulturowego zapośredniczonego przez mass media i media elektroniczne; pojawienie się nowych środowisk kulturotwórczych; zanikanie kanonu kulturowego; zastępowanie masowego rynku popkulturalnej rozrywki przez rynek maskulizacyjny; przekształcanie społeczeństwa w federację kulturowych nisz/subkultur; dezaktualizacja podziału na kulturę wysoką i niską; wszystkożerność kulturalna; iwentyzacja kultury; kultura nadmiaru; przeobrażenia w definiowaniu i doświadczaniu czasu wolnego.

Na tak zarysowanym tle teoretycznym prezentuję własne ustalenia definicyjne pozwalające wyznaczyć obszar poszukiwań badawczych. Zgodnie z selektywnym i niewartościującym ujęciem kultury skoncentrowałam się na sferze kultury symbolicznej, wyróżnionej z kultury globalnej za pomocą kryterium semiotyczności i autoteliczności². Stosując to ujęcie reprezentuję stanowisko, że kultura symboliczna jako część (kategoria) kultury szeroko rozumianej (globalnej), współistnieje z pozostałymi jej kategoriami: bytu i socjetalną, a granice pomiędzy nimi są płynne. Także oddolne inicjatywy kulturalne mają złożony,

---

² A. Kłoskowska, *Kultura*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 1: *Pojęcia i problemy wiedzy o kulturze*, red. A. Kłoskowska, Wrocław 1991.

niejednoznaczny charakter, przekraczają granice semiotyczności oraz autoteliczności i w różnorodny sposób funkcjonują w świecie społecznym.

Przychylając się do poglądu, że kategoria „uczestnictwa w kulturze” potrzebuje dziś przeinterpretowania, nie podzielam wszakże tezy o jej „przeterminowaniu”. W mojej pracy posługuję się tym terminem i przyjąłam za Marianem Golką, odwołującym się do definicji Andrzeja Tyszki, że uczestnictwo w kulturze to „wszelki kontakt z wytworami kultury oraz zachowaniami kulturowymi, a tym samym bezpośredni lub pośredni kontakt z innymi ludźmi”. Kontakt ten polega na wykorzystywaniu wytworów kultury, „na przyswajaniu, przetwarzaniu i odtwarzaniu tkwiących w nich wartości, na podleganiu obowiązującym w kulturze wzorom, ale także na tworzeniu (*i współtworzeniu* - S.S.) nowych (*oraz przetwarzaniu istniejących* – S.S.) jej wytworów i wartości oraz zachowań”³. Definicję tę „dopełniłam” uznając, że uczestnictwo w kulturze symbolicznej jest powiązane z życiem codziennym, ma charakter relacjotwórczy i relacjogenny, a owo „wykorzystywanie” wytworów kultury dotyczy wielu rozmaitych praktyk zmieniających się wraz z dynamicznym kontekstem społeczno-kulturowym. Kontakt z wytworami kulturowymi polega także na dzieleniu się kulturą, redystrybucji, reprodukcji, przetwarzaniu, rekomendowaniu, komentowaniu, recenzowaniu, ocenianiu⁴. Jak wskazałam w pracy, uczestnictwo w kulturze, a w tym **aktywność kulturalna** jako jego uświadomiona część⁵, ma też charakter nieformalny, pozainstytucjonalny, niezorganizowany, spontaniczny, coraz częściej usieciowiony. W takim podejściu zanika sztywny hierarchiczny podział na twórców i odbiorców kultury.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia zdefiniowałam **oddolne inicjatywy kulturalne** jako formę aktywności kulturalnej, działania niekomercyjne, usytuowane poza ramami tradycyjnych instytucji, podejmowane planowo, samorządnie i niezależnie od odgórných inspiracji, powstające w efekcie dobrowolnego zrzeszania się ludzi w imię istotnych dla nich spraw.

Druga część monografii prezentuje wyniki analizy refleksji naukowej nad uczestnictwem w kulturze, rozwijanej w Polsce po '89 roku. Interesowało mnie, czy w jej obszarze obecna jest problematyka oddolnej działalności i jakie znaczenia nadawane są tego typu inicjatywom. Poszukiwania pozwoliły wyłonić cztery stanowiska. Po pierwsze oddolne inicjatywy kulturalne pojawiają się w dyskursie animacji kultury i są tu pojmowane jako efekt działań animacyjnych. To animator tworzy dla nich odpowiedni klimat i warunki, wyzwalając w

³ M. Golka, *Socjologia kultury*, Warszawa 2008, s. 122.

⁴ Zob. M. Filiciak i in., *Młodzi i media. Nowe media i uczestnictwo w kulturze*, Warszawa 2010, <http://bi.gazeta.pl/im/9/7651/m7651709.pdf> (28.08.2017); M. Filiciak i in., *Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. Raport z badań*, Warszawa 2012, <http://obiegikultury.centrumcyfrowe.pl> (8.03.2015).

⁵ E. Kasprów, *Wzory i modele aktywności kulturalnej w środowiskach robotniczych i inteligenckich*, Katowice 1982.

ludziach, z którymi pracuje, chęć działania, przywracając im poczucie sprawstwa i autonomii, przygotowując do samodzielności i przejęcia odpowiedzialności. Inicjatywy kulturalne podejmowane samorządnie, już bez asysty animatora, stają się w tym rozumieniu owocem pracy animacyjnej.

Po drugie, oddolne inicjatywy kulturalne ujmuję się jako przejaw społeczeństwa obywatelskiego. To znaczenie można odnaleźć także w dyskursie animacji kultury, ale również w zmodyfikowanej przez Bogusława Sułkowskiego koncepcji układów kultury, który do trzech układów kultury autorstwa Antoniny Kłoskowskiej, dodał m.in. układ stowarzyszeń i wolontariatu⁶. Działania w ramach akcji społecznych, niesformalizowane przedsięwzięcia kulturalne podejmowane w środowiskach lokalnych, aktywność w ramach organizacji pozarządowych interpretowane są zatem jako urzeczywistnianie ideałów społeczeństwa obywatelskiego: „branie spraw w swoje ręce”, oddolne wprowadzanie zmiany społecznej, partycypacji, niezależności od państwa, orientacji na dobro wspólne; pluralizmu i tolerancji, solidarności i współdziałania. Co istotne, we współczesnej refleksji nad uczestnictwem w kulturze w Polsce mamy do czynienia z bardzo ogólnymi odwołaniami do ideałów społeczeństwa obywatelskiego, a nie do konkretnej jego koncepcji.

Zgodnie z trzecim wyróżnionym w toku analiz stanowiskiem inicjatywy oddolne pojmowane bywają jako działania „nowych aktorów” na scenie kultury. Tego typu myślenie odnaleźć można głównie w licznych raportach z realizowanych w ostatnich latach badań nad uczestnictwem w kulturze, przyjmujących najczęściej szerokie antropologiczne jej rozumienie. Oddolne inicjatywy traktowane są tu jako zjawiska ulokowane poza ramami tradycyjnych instytucji kultury, podejmowane przez „nowe” podmioty – „nowych” aktorów, czyli organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, prywatne instytucje oraz wnoszące „nową jakość” w wymiarze merytorycznym i formalnym. Należy jednak podkreślić, iż oddolne inicjatywy „nowych aktorów” pojawiają się jako część dynamicznej sfery działalności kulturalnej i nie są szczególnie wyraźnie eksponowane.

Ostatni – czwarty sposób rozumienia oddolnych inicjatyw kulturalnych ujmuję je jako działania alternatywne i wyraz oporu. Zgodnie z poglądami Aldony Jawłowskiej alternatywność współcześnie przejawia się w kreowaniu własnego świata, przestrzeni dla siebie w ramach danego społeczeństwa, umożliwiającej samorealizację, spełnianie potrzeb oraz urzeczywistnianie wartości, których nie oferuje główny nurt kultury. Podstawowym elementem alternatywności pozostaje obecność jakiejś formy oporu, krytyki i niezgody

---

⁶ B. Sułkowski, „*Spoleczne ramy kultury*” czterdzieści lat później. *Pięć modeli komunikacji kulturowej*, „Kultura i Społeczeństwo” 2011, nr 2-3.

wobec dominujących kultur, tendencji, dyskursów, ideologii⁷. Taki sposób rozumienia inicjatyw oddolnych ujawnia się ponownie w refleksji dotyczącej animacji kultury, zaś w jej obrębie zaznaczają się dwa podejścia. W pierwszym oddolne inicjatywy kulturalne traktowane są jako alternatywna aktywność w niszach i wyraz oporu wobec kultury głównego nurtu, kultury „mainstreamowej”, zaś w drugim – jako dopełnienie oferty instytucjonalnej związane z oporem wobec dyktatu kultury skomercjalizowanej. Oddolne inicjatywy z działaniem alternatywnym, niezależnym utożsamia także koncepcja „kultury szerokiej”⁸.

Analizy refleksji nad uczestnictwem w kulturze pozwoliły sformułować wniosek, iż oddolnym inicjatywom kulturalnym nadawane są różne znaczenia i choć niewątpliwie w ostatnich latach badacze społeczni w częściej zajmują się zjawiskami nieformalnymi, pozainstytucjonalnymi, to tematyka oddolnych inicjatyw kulturalnych nie lokuje się w centrum dyskursu, są one zjawiskiem, które w jeszcze niewielkim stopniu zostało opracowane teoretycznie i rozpoznane empirycznie.

Badanie sensów oddolnych inicjatyw kulturalnych

W trzeciej części monografii zaprezentowałam filozoficzne podstawy badania sensów oddolnych inicjatyw kulturalnych. Badania zostały wpisane w podejście interpretatywne, a ich filozoficzną podstawę stanowiła fenomenologia społeczna Alfreda Schütza, bowiem to właśnie fenomenologię interesuje, jak ludzie rozumieją świat, jakie znaczenia nadają zjawiskom, czyli jako co jawią się one (zjawiska) w ich doświadczeniu.

W tej części pracy na wstępie nakreśliłam nurt fenomenologiczny w badaniach społecznych, a następnie przedstawiłam najważniejsze założenia myśli Alfreda Schütza: koncepcję świata przeżywanego, działania, sensu i rozumienia. Moje poszukiwania wyznaczyły poglądy, że badacz ma do czynienia z rzeczywistością opatrzoną sensami przez działających w niej aktorów społecznych, a zrozumienie działania ludzi wymaga spojrzenia na świat ich oczyma, skupienia się na subiektywnych interpretacjach zakorzenionych w ich świecie przeżywanym. Badacz stosując procedury metodologiczne rekonstruuje te subiektywne sensy, a w oparciu o nie tworzy typologie i modele naukowe, tzw. konstrukty drugiego stopnia⁹.

W pracy kierowałam się zasadą, że w badaniach osadzonych w paradygmacie interpretatywnym, w podejściu fenomenologicznym chodzi o to, by oddać głos uczestnikom badań, czyli nie zawłaszczać ich świata znaczeń. Wymagało to między innymi ograniczenia

---

⁷ A Jawłowska., *Kultura alternatywna – przeszłość czy kontynuacja?* „Kultura Współczesna” 2004, nr 3 (41).

⁸ Takie działania na gruncie socjologii opisują koncepcje enklaw społecznych.

⁹ A. Schütz, *Potoczna i naukowa interpretacja ludzkiego działania*, [w:] *Współczesne teorie socjologiczne*, t. 2, red. A. Jasińska-Kania i in., Warszawa 2006; A. Schütz, Th Luckmann, *Strukturen der Lebenswelt*, Konstanz 2003; A. Schütz, *O wielości światów. Szkice z socjologii fenomenologicznej*, tłum. B. Jabłońska, Kraków 2008.

wstępnych założeń teoretycznych, które z góry ukierunkowałyby interpretacje. Dlatego dla pogłębienia rozumienia zrekonstruowanych subiektywnych sposobów pojmowania inicjatyw adekwatne koncepcje wybrane zostały dopiero podczas badań. Uznałam, że przydatny kontekst teoretyczny tworzą koncepcje wyłonione w toku analizy refleksji naukowej, związanej z problematyką oddolnej działalności kulturalnej: koncepcja animacji kultury, społeczeństwa obywatelskiego oraz alternatywności.

Procedurę badań nad sensami oddolnych inicjatyw kulturalnych przedstawiłam w czwartej części monografii. Badania zostały zrealizowane w roku 2012 w ramach projektu, którego byłam pomysłodawczynią, *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej – nowe przestrzenie*, dofinansowanego z programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Edukacja kulturalna i diagnoza kultury*, priorytet *Obserwatorium kultury*. Badania przeprowadził kierowany przeze mnie zespół z Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Jako metody pozyskiwania danych wykorzystano wywiad indywidualny pogłębiony, obserwację działań oraz analizę danych zastanych. Na użytek omawianej monografii wykorzystałam część materiału empirycznego, mianowicie tę, która dotyczy 16 wybranych inicjatyw, jakie zgodnie z poczynionymi założeniami można uznać za przedsięwzięcia oddolne. Poddany analizie materiał obejmował 32 notatki z obserwacji, 32 wywiady z głównymi realizatorami inicjatyw (osobami działającymi w „centrum decyzyjno-organizacyjnym”) oraz dane zastane dotyczące wytypowanych inicjatyw, dostępne w większości w domenie publicznej, w formie papierowej i elektronicznej. Procedurę analizy danych (opisaną w rozdziale czwartym IV części monografii) wypracowałam opierając się na wskazaniach Matthew B. Millesa i A. Michaela Hubermana, zgodnie z którymi konstytuują ją trzy rodzaje czynności: redukcja danych (kondensacja), ich reprezentacja oraz wyprowadzenie wniosków¹⁰.

Wyniki badań nad sensami oddolnych inicjatyw kulturalnych przedstawione zostały w piątej części pracy (*Oddolne inicjatywy kulturalne w świetle przeprowadzonych badań*). Ich prezentację rozpocynam od odpowiedzi na pytania, kim są realizatorzy oddolnych inicjatyw kulturalnych, jak konstruuują swoją rolę, co robią i jak działają.

Analizy pokazały, że role osób działających w centrum decyzyjno-organizacyjnym różnicują się w zależności od zajmowanej w nim pozycji (dominująca, niezależna, wycofana), „widoczności” na scenie inicjatywy (pierwszy plan, drugi plan, tło), zakresu zaangażowania oraz zakresu odpowiedzialności. W ten sposób ujawnił się zasadniczy podział realizatorów na odgrywających role pierwszoplanowe *liderów* oraz wspierających ich w działaniach na mniej eksponowanych pozycjach *członków* centrum decyzyjno-organizacyjnego. *Liderzy*

---

¹⁰ M.B. Milles, A. M. Huberman, *Analiza danych jakościowych*, tłum. S. Zabielski, Białystok 2002.

konstruują role: *charyzmatycznego przywódcy, entuzjasty, opiekuna inicjatywy* lub *formalnego szefa*, zaś *członkowie* stają się *gospodarzami domeny, samodzielnymi działaczami, mentorami-ekspertami* albo *zaufanymi wykonawcami zadań*.

Rekonstruowanie sensów oddolnych inicjatyw kulturalnych wymagało skupienia się na działaniach, które je konstytuują - rozpoznania struktury inicjatyw, ich formy, obszarów, dziedzin i tematyki. Wyróżnionych zostało więc pięć rodzajów inicjatyw: inicjatywy o wąskim, poszerzonym i szerokim dziedzinowym zakresie działania – sprofilowane (wyspecjalizowane) dziedzinowo lub problemowo, a także inicjatywy wielodzielnicowe częściowo sprofilowane i niesprofilowane. Niezależnie od rodzaju inicjatywy zawsze dziedziny kultury symbolicznej stanowiły główny obszar działania, a aktywizujące formy pracy, oparte na wytwórczym, aktywnym udziale uczestników komponowano z tzw. formami odbiorczymi.

Badania pokazały, że wszystkie inicjatywy to przedsięwzięcia złożone, nawet te, które są skomponowane z niewielu form. W ich przeprowadzanie wpisane jest bowiem zmaganie się z wieloma zadaniami, w związku z czym realizatorzy wypracowują liczne i różnorodne sposoby radzenia sobie z nimi. Przedstawione w monografii sposoby radzenia sobie z zadaniami dotyczą takich obszarów jak: formalizacja działań; relacje z otoczeniem; relacje z władzami lokalnymi; zapewnianie warunków materialnych; organizacja pracy; pozyskiwanie uczestników; promocja inicjatyw oraz zapewnianie ich jakości i rozwoju. W ramach każdej inicjatywy zestaw stosowanych sposobów radzenia sobie jest inny, a jego skomplikowaną strukturę ilustrują zamieszczone w pracy przykładowe mapy przypadków (jeden z wykorzystanych sposobów reprezentacji danych.)

Analiza materiału empirycznego skoncentrowana na kategorii działań doprowadziła także do spostrzeżenia, że całość aktywności związanej z określoną inicjatywą odznacza się charakterystycznym stylem, bowiem wyróżniają ją specyficzne cechy, decydujące o swoistym charakterze działania realizatorów. Zgodnie z poglądami Piotra Glińskiego¹¹, o stylu działania pozwala mówić specyficzna zasada organizująca aktywność podmiotu, najbardziej charakterystyczna jej cecha. W pracy przedstawiam pięć odmiennych stylów działania realizatorów: *styl pierwszych kroków*; *styl działania metodycznego*; *styl „trochę w chmurze, trochę na ziemi”*; *styl wolnego strzelca*; *styl samowystarczalny*. Style te wykazują w mniejszym lub większym stopniu tendencję do przeobrażania, co przede wszystkim wiąże się z etapem rozwoju inicjatywy, jej „dojrzeniem” i nabieraniem doświadczenia przez realizatorów oraz zmieniającymi się kontekstami działania.

---

¹¹ P. Gliński, *Style działań organizacji pozarządowych w Polsce. Grupy interesu czy pożytku publicznego?*, Warszawa 2006.

W myśl przyjętego przeze mnie stanowiska Alfreda Schütz'a działania objętych badaniem aktorów społecznych zakorzenione są w ich świecie przeżywanym, realizatorzy inicjatyw ujawniają w nich to, jak rozumieją rzeczywistość, jak jej doświadczają, co jest dla nich istotne zgodnie z ich indywidualnym systemem relewancji. Nadają inicjatywom sens wyznaczając oczekiwane rezultaty działań, czyli „motywy ażeby” oraz przypisując im w aktach refleksji „motywy ponieważ”, czyli społeczne i biograficzne uwarunkowania. Dlatego też w poszukiwaniu sensów oddolnych inicjatyw kulturalnych skoncentrowałam się na rekonstrukcji tych właśnie motywów działania. Analiza materiału empirycznego pod kątem „motywów ponieważ” wiązanych przez realizatorów z inicjatywami ujawniła trzy ich podstawowe rodzaje: konteksty osobowościowe (potrzeby, aspiracje, emocje/uczucia, postawy, wiedza, zainteresowania/zamiłowania/pasje), konteksty biograficzne (doświadczenia interpersonalne, kontakty z inspirującymi zjawiskami w kulturze, uprzednia lub równoległa aktywność kulturalna; osobista sytuacja zawodowo-rodzinna) oraz konteksty zewnętrzne (zjawiska zachodzące w lokalnym życiu kulturalnym; lokalne zasoby/potencjały; problemy i potrzeby lokalne; ponadlokalne zjawiska społeczno-kulturalne; konteksty historyczno-polityczne). Natomiast w obrębie „motywów ażeby” zaznaczył się podział na cztery kategorie, ze względu na to, na czyje dobro, czyj pożytek były one zorientowane. Były to zatem „motywy ażeby” zorientowane na Ja, na My, na Inni oraz na Wartość. Takie postępowanie badawcze doprowadziło do wyłonienia trzech sposobów rozumienia inicjatyw (nazywanych przeze mnie w pracy także podejściami). Zatem oddolne inicjatywy kulturalne pojmowane są jako:

- podążanie za pasją
- podążanie za pasją zabarwione społecznym zaangażowaniem
- społecznie zaangażowane oddolne tworzenie kultury.

W pierwszym podejściu realizatorzy inicjatyw kierują się indywidualnymi potrzebami i zainteresowaniami, a inicjatywę rozumieją jako przestrzeń samorealizacji poprzez aktywność kulturalną niez zaangażowaną w kontekst potrzeb i dylematów społecznych. Podobnie w drugim – uczestniczący w badaniach aktorzy społeczni orientują się na zaspokajanie własnych potrzeb, aspiracji, zainteresowań i postrzegają inicjatywy jako przestrzeń spełniania siebie. Jednakże w ich działania zostaje wkomponowany element społecznego zaangażowania, bowiem zainteresowanie daną tematyką/dziedziną, której dotyczy inicjatywa, prowadzi do uświadomienia sobie określonych problemów społecznych (np. nietolerancji wobec określonej kultury) i w konsekwencji do poszerzenia „motywów ażeby” o przeciwdziałanie tym ocenianym jako negatywne zjawiskom. Natomiast w trzecim podejściu realizatorzy inicjatyw w swoich działaniach zorientowani są przede wszystkim na sprawy „poza Ja” – potrzeby określonych społeczności i grup, wartości świata społeczno-kulturowego. Poprzez inicjatywy kulturalne włączają się w sprawy społeczne, angażują się w

rozwiązywanie określonych problemów, przeciwdziałanie sytuacjom i zjawiskom, które oceniają jako niewłaściwe i niepokojące.

W pracy, w rozdziale 6, w części V szczegółowo opisuję każde z tych podejść, przedstawiam wyniki analizy motywów, dokonuję typologii realizatorów oraz ilustruję każde z podejść opisem przypadku – inicjatywy będącej egzemplifikacją danego sposobu rozumienia inicjatywy. W syntetyczny sposób trzy zrekonstruowane podejścia prezentuje tabela poniżej:

Tabela 1. Trzy podejścia do oddolnych inicjatyw kulturalnych

	PODAŻANIE ZA PASJĄ	PODAŻANIE ZA PASJĄ ZABARWIONE SPOŁECZNYM ZAANGAŻOWANIEM	ZAANGAŻOWANE SPOŁECZNIE ODDOLNE TWORZENIE KULTURY
AKTYWNOŚĆ KULTURALNA	<ul style="list-style-type: none"> • pojmowana wąsko: skupiona na sferze symbolicznej (głównie artystycznej); • traktowana zarówno autotelicznie, jak i instrumentalnie; • obszar samorealizacji twórców inicjatyw (kulturotwórczej, artystycznej, towarzyskiej); • instrument zmian w jednostkowym wymiarze 	<ul style="list-style-type: none"> • pojmowana w sposób rozszerzony – skupiona głównie na sferze symbolicznej, ale powiązana z kontekstem społecznym; • traktowana zarówno autotelicznie, jak i instrumentalnie; • obszar samorealizacji twórców inicjatyw (kulturotwórczej, artystycznej, towarzyskiej, poznawczej); • instrument ingerowania w rzeczywistość społeczną i dokonywania zmian w obszarze związanym z dziedziną/zjawiskiem, którego dotyczy zamiatowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • pojmowana szeroko – aktywność społeczno-kulturalna, integruje elementy kultury symbolicznej, społecznej i bytu (akcent na sferę symboliczną, a szczególnie artystyczną); • spleciony wymiar autoteliczny i instrumentalny; • traktowana jako instrument ingerowania w rzeczywistość społeczną i dokonywanie w niej zmian oraz w jednostkach i ich życiu; • obszar samorealizacji twórców inicjatyw - samorealizacja poprzez działalność społeczno-kulturalną w imię ważnych spraw ponadindywidualnych
PUNKT WYJŚCIA	<ul style="list-style-type: none"> • indywidualne potrzeby, aspiracje i zamiatowania 	<ul style="list-style-type: none"> • indywidualne potrzeby, aspiracje i zamiatowania, pozwalające też dostrzec określone potrzeby/problemy w świecie społecznym, związane z obszarem zamiatowania 	<ul style="list-style-type: none"> • sytuacje społeczne w otoczeniu wymagające ingerencji, zmiany
ZAKRES AKTYWNOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> • wąski - wyznaczony przez obszar zamiatowania, pasję, której obiektem jest określona dziedzina kultury 	<ul style="list-style-type: none"> • poszerzony – wyznaczony przez obszar zamiatowania, pasji, poszerzony o zaangażowanie w przeciwdziałanie problemom społecznym związanym z obszarem będącym obiektem zamiatowania 	<ul style="list-style-type: none"> • szeroki – wyznaczony przez sprawy społeczno-kulturalne istotne z punktu widzenia społeczności, innych ludzi, ważnych wartości, dookreślany przez indywidualne zamiatowania

DOMINUJĄCA ORIENTACJA INICJATYW	<ul style="list-style-type: none"> • orientacja Ja, My, Wartość 	<ul style="list-style-type: none"> • orientacja Ja, My, Wartość 	<ul style="list-style-type: none"> • orientacja poza-Ja (My, Inni, Wartość)
RELACJE WOBEC RZECZYWISTOŚCI SPOŁECZNEJ	<ul style="list-style-type: none"> • „obok”, podejście nieingerujące w rzeczywistość 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczone włączanie się w sprawy społeczne, ingerencja na małą skalę (w odniesieniu do spraw związanych z obszarem pasji, zamiłowań) 	<ul style="list-style-type: none"> • inicjatywy zanurzone w kontekście społecznym, zaangażowanie na rzecz zmiany (przeważnie mikro); włączanie się sprawy społeczne

Zgodnie z założeniami, aby pogłębić poczynione interpretacje, w *Refleksji końcowej* zestawiałam zrekonstruowane sposoby rozumienia oddolnych inicjatyw kulturalnych z kontekstem teoretycznym: koncepcją animacji kultury, alternatywności oraz społeczeństwa obywatelskiego. Zabieg ten pozwolił wskazać, który ze sposobów rozumienia inicjatyw i w jakim wymiarze, wykazuje znamiona przedsięwzięcia o charakterze animacyjnym, na ile podejścia te mają charakter adaptacyjny, a na ile alternatywny oraz w jakim zakresie wpisują się w idee działania obywatelskiego. Te interpretacje osadzone w kontekście teoretycznym potwierdziły pogląd, że zjawiska życia społecznego nie są jednoznaczne i trudno przyporządkować je teoretycznym schematom. Cechy animacji, alternatywności/oporu, obywatelskości są bowiem obecne we wszystkich trzech podejściach z różnym natężeniem, często w sposób rozproszony.

Refleksję końcową zamykam próbą uogólnienia wyników badań i prezentuję schemat, przedstawiający trzy typy idealne inicjatyw oddolnych, różniące się zakresem otwartości (inkluzyjność *versus* ekskluzywność); sposobem pojmowania aktywności kulturalnej; celami; związkiem z kontekstem społecznym (zaangażowanie *versus* wycofanie). Są to: *inicjatywy-enklawy wycofania*, *inicjatywy-nisze samorealizacji* oraz *inicjatywy-platformy zaangażowania*. Schemat ten może pełnić rolę narzędzia, przydatnego w interpretacjach podobnych przedsięwzięć kulturalnych.

Rycina 1. Typy oddolnych inicjatyw kulturalnych – pomiędzy wycofaniem a zaangażowaniem

Reasumując, monografia *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów* przynosi wiedzę na temat fenomenu do tej pory raczej słabo rozpoznanego przez badaczy aktywności kulturalnej – inicjatyw podejmowanych przez różne podmioty poza ramami tradycyjnych instytucji, w sposób niezależny i samorządny. Książka wypełnić może pewną lukę, bowiem realizowane do tej pory badania i publikowane prace naukowe, skupiające się na problematyce uczestnictwa w kulturze, w centrum zainteresowania stawały praktyki zinstytucjonalizowane lub indywidualny odbiór treści kulturowych. Zaś omawiana monografia pokazuje inicjatywy kulturalne z indywidualnej perspektywy osób je podejmujących, ludzi którzy w „czasach wycofania w prywatność” idą pod prąd i angażują się w organizowanie rozmaitych przedsięwzięć w przestrzeni publicznej, kreując możliwość aktywności kulturalnej lub/i społeczno-kulturalnej dla siebie i innych ludzi. Praca pozwala zrozumieć tego typu praktyki i jest źródłem pogłębionej wiedzy na temat różnorodnych kontekstów oddolnych inicjatyw kulturalnych, stylów oraz sposobów działania ludzi je podejmujących. Wydaje się zatem, iż może być inspirująca poznawczo dla badaczy zajmujących się problematyką uczestnictwa w kulturze/ aktywności kulturalnej - pedagogów, a zwłaszcza andragogów, socjologów i kulturoznawców, jak też dla praktyków – ludzi działających w kulturze: edukatorów, działaczy, animatorów oraz komentatorów życia kulturalnego i przedstawicieli władz. Mam nadzieję również, iż praca stanie się rozpoznawalnym głosem z obszaru pedagogiki we współczesnej polskiej refleksji naukowej dotyczącej szeroko rozumianego uczestnictwa w kulturze, w którym to polu badawczym obecność pedagogów nieco osłabła na przestrzeni ostatnich lat.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych

5.1. Osiągnięcia naukowo-badawcze z lat 1998-2006 (do uzyskania stopnia doktora)

W aktywności naukowo-badawczej łączę dwa główne obszary tematyczne: obszar związany z problematyką uczestnictwa w kulturze / aktywności kulturalnej, animacji kultury i edukacji kulturalnej oraz obszar szeroko rozumianej edukacji ludzi dorosłych. Te zainteresowania

ukierunkowywały mnie w pracy naukowej, którą rozpoczęłam jako studentka pedagogiki poświęcając pracę magisterską kwestii uwarunkowań kształcenia animatorów społeczno-kulturalnych i kontynuowałam od roku 1999 jako asystentka w Zakładzie Pedagogiki Kulturalno-Oświatowej (obecnie Zakład Animacji Kultury i Andragogiki) w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze (obecnie Uniwersytet Zielonogórski). Najważniejszym doświadczeniem badawczym na tym etapie mojego rozwoju był udział w latach 2000 - 2003 w polsko-niemieckim projekcie *Kulturelle Bildung in der interkulturellen Vernetzung zwischen den benachbarten Regionen in Polen und Deutschland (Brandenburg/Berlin und Lubuskie). Entwicklung eines Modells für interkulturelle Bildung/ kulturelle Bildung / Edukacja kulturalna w międzykulturowych związkach sąsiadujących regionów Niemiec i Polski (Berlin/Brandenburgia i Lubuskie)*. Projekt był realizowany przez zespół badawczy z Uniwersytetu Humboldta w Berlinie pod kierownictwem prof. dr hab. Wiltrud Gieseke oraz współpracujące z nią grupy pracowników naukowych z Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Zielonogórskiego, którymi kierowali odpowiednio prof. dr hab. Józef Półturzycki oraz prof. dr hab. Józef Kargul. Badania realizowane w ramach tego projektu koncentrowały się na problematyce zorganizowanej instytucjonalnie edukacji kulturalnej dorosłych. Ich celem było rozpoznanie i zrozumienie edukacji kulturalnej dorosłych w obu krajach, ujawnienie różnic i podobieństw oraz rozpoznanie szans na europejską współpracę i stworzenie stosownej propozycji w tym zakresie. Na terenie województwa lubuskiego zespół, którego byłam członkiem, przeprowadził pod kierunkiem prof. dr hab. Józefa Kargula analizy programów instytucji kultury (domów kultury, muzeów, bibliotek, stowarzyszeń społeczno-kulturalnych oraz uniwersytetów trzeciego wieku) oraz wywiady z ich kierownikami/dyrektorami. Wyniki badań zostały opublikowane w monografiach i artykułach w obu krajach. Rezultatem prac badawczych w ramach polsko-niemieckiego projektu były następujące publikacje, których jestem autorką lub współautorką:

- Józef Kargul, Sylwia Słowińska, Mirosław Gancarz, 2004, *Z prądem i pod prąd. Lubuskie instytucje kultury w nowym ładzie społecznym*, Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 201 s.
- Sylwia Słowińska, 2005, *Ähnlichkeiten*, [w:] *Interkulturelle Betrachtungen kultureller Bildung - mit Buckower Empfehlungen*, Humboldt-Universität, Berlin, s. 57-63.
- Sylwia Słowińska, 2005, *Best practice - Internationale Open-Airbegegnung mit Kunst. Ein Projekt durchgeführt vom Kulturhaus in Żary*, [w:] *Interkulturelle Betrachtungen kultureller Bildung - mit Buckower Empfehlungen*, red. Deutsch-polnische Forschungsgruppe, Humboldt-Universität, Berlin, s. 117-122.
- Sylwia Słowińska, 2005, *Best practice: Das Projekt "60 Jahre später. Dialog im deutsch-polnischen Grenzgebiet - nur Begegnungen können Fremde zu Freuden machen"*. Ein Projekt von Zielonogórski Uniwersytet Trzeciego Wieku (Universität des Dritten

Lebensalters zu Zielona Góra), [w:] *Interkulturelle Betrachtungen kultureller Bildung - mit Buckower Empfehlungen*, Humboldt-Universität, Berlin, s. 130-134.

- Józef Kargul, Sylwia Słowińska, Mirosław Gancarz, 2005, *Kulturelle Aktivitäten der Erwachsenenbildung in der Wojewodschaft Lubuskie*, [w:] *Kulturelle Erwachsenenbildung in Polen am Beispiel Lubuskie, Warschau und Płock*, red. H. Depta, J. Kargul, J. Półturzycki, Waxmann, Münster - (Europäisierung durch kulturelle Bildung. Bildung - Praxis - Event ; Bd. 2), s. 103—161.
- Józef Kargul, Sylwia Słowińska, Mirosław Gancarz, *Kulturelle Erwachsenenbildung in außerschulischen Einrichtungen - Analyse und Interpretation der quantitativen Ergebnisse*, [w:] *Kulturelle Erwachsenenbildung in Polen am Beispiel Lubuskie, Warschau und Płock*, red. H. Depta, J. Kargul, J. Półturzycki, Waxmann, Münster - (Europäisierung durch kulturelle Bildung. Bildung - Praxis - Event ; Bd. 2), s. 53-79.
- Sylwia Słowińska, Mirosław Gancarz, 2001, *Polsko-niemiecki projekt badawczy pn.: "Związki międzykulturowe sąsiadujących regionów Polski i Niemiec"*, „Edukacja Dorosłych” nr 2, s. 131-134.
- Józef Kargul, Sylwia Słowińska, 2003, *Podsumowanie projektu "Związki międzykulturowe sąsiadujących regionów Polski i Niemiec, Lubuskiego i Brandenburgii"*. Seminarium w ramach projektu "Związki międzykulturowe sąsiadujących regionów Polski i Niemiec, Zielona Góra, 24.06. 2002, „Rocznik Andragogiczny”, s. 165-172.

Ponadto opublikowane w pracach zbiorowych i czasopismach artykuły przedstawiające wyniki polsko-niemieckich badań nad edukacją kulturalną dorosłych zostały zebrane (teksty w wersji niemieckiej przetłumaczone na język polski) w pracy:

- *Edukacja kulturalna dorosłych. Raporty z badań międzykulturowych*, 2004, red. H. Depta, J. Półturzycki, H. Solarczyk, Warszawa-Płock.

Wyniki badań przedstawiane były przeze mnie w referatach na konferencjach i seminariach odbywających się zarówno w Polsce i w Niemczech:

- Sylwia Słowińska, 2002, *Sprawozdanie z realizacji polsko-niemieckiego projektu „Międzykulturowe związki sąsiadujących regionów Polski i Niemiec - Lubuskiego i Brandenburgii” – raport z badań ilościowych*, seminarium polsko - niemieckie *Kulturelle Bildung im interkulturellen Austausch*, Humboldt-Universität zu Berlin, Niemcy, Beeskow.
- Sylwia Słowińska, 2006, *Spotkania międzykulturowe jako obszar uczenia się*; Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Stan i perspektywy rozwoju refleksji nad edukacją dorosłych”; Uniwersytet Jagielloński, Kraków.

Doświadczenia badawcze związane z realizacją projektu polsko-niemieckiego miały swoją kontynuację w mojej pracy doktorskiej (*Polskie i niemieckie koncepcje edukacji kulturalnej dwudziestego wieku*). Dotyczyła ona również problematyki edukacji kulturalnej, tym razem jednak skoncentrowałam się na jej teoretycznych ujęciach. Celem poszukiwań badawczych było zidentyfikowanie, opisanie i porównanie koncepcji edukacji kulturalnej stworzonych w

XX wieku w obu krajach. Promotorem rozprawy doktorskiej był prof. dr hab. Józef Kargul, zaś recenzentami prof. dr. hab. Katarzyna Olbrycht oraz prof. dr hab. Henryk Depta. Wyniki moich poszukiwań badawczych związanych z przygotowaniem pracy doktorskiej publikowałam w serii wydawniczej „Dyskursy młodych andragogów” oraz w materiałach pokonferencyjnych:

- Sylwia Słowińska, 2003, *Wielokulturowość w niemieckich koncepcjach i strategiach pedagogicznych*, [w:] *Dyskursy młodych andragogów*, T. 4, red. J. Kargul, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 249-259.
- Sylwia Słowińska, 2004, *Konteksty i tendencje edukacji kulturalnej dorosłych w Niemczech*, 2004, [w:] *Dyskursy młodych andragogów*, T. 5, red. J. Kargul, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 223-231.
- Sylwia Słowińska, 2005, *Koncepcje edukacji kulturalnej dorosłych w Niemczech i ich konteksty*, [w:] *Dyskursy młodych andragogów*, T. 6, red. J. Kargul, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 215-234.
- Sylwia Słowińska, 2006, *Socjokultura jako nurt edukacji kulturalnej w Niemczech* [w:] *Kultura współczesna a wychowanie człowieka*, red. D. Kubinowski, Oficyna Wydawnicza VERBA Lublin, s. 378—384.
- Sylwia Słowińska, 2006, *Koncepcja wychowania estetycznego Fryderyka Schillera - inspiracją dla edukacji dorosłych*, [w:] *Dyskursy młodych andragogów*, T. 7, red. J. Kargul, M. Olejarsz Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 173 - 182.

Monografia przygotowana na podstawie pracy doktorskiej została opublikowana w roku 2007:

- Sylwia Słowińska, 2007, *Edukacja kulturalna w Polsce i w Niemczech: inspiracje - propozycje – koncepcje*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków, 314 s.

Przed obroną doktoratu wygłosiłam także referaty prezentujące wyniki moich badań na konferencjach krajowych:

- Sylwia Słowińska, 2003, *Koncepcje edukacji kulturalnej dorosłych w Niemczech: od wychowania estetycznego do edukacji socjokulturalnej*, V Letnia Szkoła Młodych Andragogów, Uniwersytet Zielonogórski; Zielona Góra.
- Sylwia Słowińska, 2005, *Socjokultura - nurt edukacji kulturalnej w Niemczech*, Konferencja Naukowa „Człowiek w świecie kultury – kultura w świecie człowieka”, UMCS w Lublinie; Zwierzyniec.
- Sylwia Słowińska, 2006, *„Kultura wszystkich i kultura dla wszystkich” - niemiecka koncepcja socjokultury jako projekt wspierania emancypacji i integracji społecznej poprzez aktywność kulturalną*; Konferencja Naukowa „Andragogika wobec problemu marginalizacji”, Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Mysłowicach, Zakopane.

5.2. Osiągnięcia naukowo-badawcze składające się na dorobek habilitacyjny (po roku 2006, tj. po uzyskaniu stopnia doktora)

Moja aktywność naukowo-badawcza podejmowana po zdobyciu stopnia doktora koncentruje się także wokół problematyki edukacji kulturalnej, uczestnictwa w kulturze/aktywności kulturalnej, animacji kultury i edukacji ludzi dorosłych. Dotyczy ona kilku wpisanych w tę problematykę obszarów tematycznych. Pierwszy z nich konstytuuje się wokół kwestii poruszanych w polsko-niemieckim projekcie *Kulturelle Bildung...* oraz w pracy doktorskiej. Pozyskany materiał badawczy starałam się spożytkować stawiając kolejne pytania oraz uzupełniać go o nowe dane, a rezultaty swoich wcześniejszych poszukiwań badawczych traktować jako inspirację i punkt wyjścia do dalszego rozpoznawania obszaru edukacji kulturalnej, jej teoretycznych ujęć i powiązań pomiędzy koncepcjami a praktyką. Między innymi wykorzystując perspektywę koncepcji edukacji kulturalnej, opisanych przeze mnie w pracy doktorskiej, analizowałam narracje kierowników/ dyrektorów instytucji kultury w celu zidentyfikowania kreowanych przez nich i realizowanych w ich placówkach koncepcji edukacji kulturalnej. Rozwijalam także wątek różnic w pojmowaniu kultury, ujawniony w porównaniu polskich i niemieckich koncepcji edukacji kulturalnej, a jak pokazały analizy, obecny także w myśleniu oraz działaniu polskich i niemieckich praktyków. Wskazałam między innymi, że zarówno w rozwijanej w Polsce refleksji, jak i w praktyce edukacji kulturalnej silnie zakorzenione jest wąskie, wartościujące pojmowanie kultury, podczas gdy w Niemczech – szerokie, niewartościujące, co leży u podłoża zidentyfikowanych w badaniach trudności we współpracy polskich i niemieckich instytucji kultury. Tej tematyce poświęciłam następujące publikacje:

- Sylwia Słowińska, 2007, *Zur Theorie der kulturellen Bildung in Polen nach der Wende 1989*, [w:] *Weiterbildung am Beginn des 21. Jahrhunderts: Festschrift für Wiltrud Gieseke*, red. U. Heuer, R. Siebers, Münster, Waxmann, s. 219-227.
- Sylwia Słowińska, 2008, *Koncepcje edukacji kulturalnej w narracjach kierowników lubuskich domów kultury*, [w:] *Upowszechnianie kultury - wyzwaniem dla edukacji kulturalnej*, red. K. Olbrycht, E. Koniecznej, J. Skutnik, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 132-144. (artykuł w załączeniu)
- Sylwia Słowińska 2011, *Wartościujący sposób pojmowania kultury w praktyce edukacji kulturalnej - przeżytek?* [w:] *Kształtowanie się tożsamości zielonogórskiej pedagogiki (1971-2011)*, red. G. Miłkowska, M. Furmanek, Zielona Góra Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 281-289.
- Sylwia Słowińska 2011, *Sztuka jako przestrzeń współpracy? O barierach polsko-niemieckiej kooperacji w obszarze edukacji*, [w:] *Sztuka jako przestrzeń edukacyjna - teoria i praktyka*, red. M. Jabłońska, Wrocław, Towarzystwo Kultury Czynnej, s. 111-127.

- Sylwia Słowińska, 2012, *Idee (koncepcje) edukacji kulturalnej*, autorski rozdział [w:] J. Kargul, *Upowszechnianie, animacja, komercjalizacja kultury: podręcznik akademicki*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 219-241.
- Wiltrud Gieseke, Sylwia Słowińska, Hanna Solarczyk, Helga Stock, 2017, *The Relationship between Organizations of Adult and Further Education and Program Design as illustrated by the Comparative Study on Germany and Poland*, [w:] *Cultures of Program Planning in Adult Education: Concepts, Research Results and Archives*, red. B. Käpplinger, S. Robak, M. Fleige, A. von Hippel, W. Gieseke, Peter Lang Edition, Frankfurt am Main, s. 113-130.

Rozwijanej w Polsce refleksji i badaniom empirycznym nad edukacją kulturalną i uczestnictwem w kulturze przyglądam się z perspektywy andragoga, stawiając pytanie o to, jakie miejsce zajmuje w nich człowiek dorosły oraz jaki obraz jego aktywności kulturalnej i edukacyjnej z nich się wyłania. Analiza koncepcji funkcjonujących w polskim dyskursie edukacji kulturalnej, publikacji andragogicznych i badań nad tą sferą praktyki pozwoliła na stwierdzenie, że problematyka ta jest przez andragogów raczej marginalizowana, zaś w pedagogicznych koncepcjach edukacji kulturalnej człowiek dorosły pojawia się obok innych grup wiekowych jako jej uczestnik i adresat wraz z upowszechnieniem się myślenia o edukacji jako procesie całościowym, jednakże nie powstała do tej pory koncepcja edukacji kulturalnej ludzi dorosłych. Problematyce tej i rekonstrukcji obrazu edukacji kulturalnej dorosłych na podstawie realizowanych w ostatnich latach w Polsce badań (w tym także badań, w których uczestniczyłam) poświęciłam artykuł:

- Sylwia Słowińska, 2016, *Edukacja kulturalna dorosłych w teorii i badaniach empirycznych w Polsce po 1989 roku - wybrane aspekty*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 23, s. 67-82. (artykuł w załączeniu)

Tematyka niemieckiej socjokultury (analizowanej w rozprawie doktorskiej), integrującej aktywność kulturalną z zaangażowaniem społecznym, stała się dla mnie inspiracją badawczą, co połączyłam z zainteresowaniem projektem jako metodą pracy oraz uczeniem się ludzi dorosłych:

- Sylwia Słowińska, 2007, *Niemieckie projekty socjokulturalne*, „Edukacja Dorosłych”, nr 1-4, s. 95-105.
- Sylwia Słowińska, 2009, *Niemieckie projekty socjokulturalne przestrzeni edukacji dla społeczeństwa wielokulturowego*, [w:] *Dyskursy młodych andragogów*, T. 10, red. M. Olejarsz, Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 257-270. (artykuł w załączeniu)
- Sylwia Słowińska 2010, *Edukacja dla wszystkich (?) w niemieckich centrach socjokulturalnych*, [w:] *Edukacja dorosłych jako czynnik rozwoju społecznego : materiały I Ogólnopolskiego Zjazdu Andragogicznego - Kraków, 23-24 czerwca 2009*. Kraków, Radom, Uniwersytet Jagielloński, Komitet Pedagogiczny PAN, Instytut Technologii Eksploatacji - PIB, T. II, s. 365-373.

Zainteresowanie projektem jako metodą pracy animacyjnej i edukacyjnej zaowocowało opracowaniem koncepcji projektu animacyjnego oraz koncepcji seminarium dyplomowego dla studentów animacji kultury opartego na projekcie animacyjnym. Następnie, reprezentując pogląd o emancypacyjnym potencjale animacji kultury i projektu animacyjnego, w który wpisany jest wymóg refleksyjności, krytycznego namysłu, uczenia się w działaniu, wypracowałam model projektu animacyjnego zintegrowanego z badaniami w działaniu. Dokonania te zaprezentowane zostały w następujących publikacjach:

- Sylwia Słowińska, 2008, *Projekt w animacji kultury*, [w:] *Dyskursy młodych andragogów*, T. 10, red. M. Olejarz, Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego - s. 255-264.
- Sylwia Słowińska, 2010, *Uczenie się przez doświadczenie, czyli metoda projektów w kształceniu animatorów kultury*, [w:] *Dyskursy młodych andragogów*. T. 11, red. M. Olejarz, Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 43-52.
- Sylwia Słowińska, 2013, *Projekt animacyjny jako metoda pracy w oparciu o badania w działaniu*, [w:] *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki*, red. D. Kubinowski, U. Lewartowicz, Lublin, Wydawnictwo Makmed, s. 121-137. (artykuł w załączeniu)

Drugi ważny obszar tematyczny, którego dotyczy moja aktywność naukowo-badawcza i który staram się łączyć z problematyką edukacji kulturalnej, animacji kultury i uczestnictwa w kulturze to edukacja ludzi dorosłych. W tym obszarze, kontynuując zainteresowania teoretycznymi podejściami, zajmuję się koncepcjami edukacji/uczenia się stworzonymi w obszarze niemieckojęzycznym. Tak ukierunkowane poszukiwania naukowe dokumentują publikacje, w których prezentuję poglądy, wykorzystywane przeze mnie w kolejnych publikacjach do interpretacji materiału badawczego, ale w moim założeniu ciekawe i inspirujące dla polskiego czytelnika - badacza szeroko rozumianej edukacji dorosłych. Są to publikacje w czasopismach punktowanych:

- Sylwia Słowińska 2009, *Edukacja dorosłych jako poszukiwanie - wybrane wątki refleksji naukowej Hansa Tietgensa*, „Rocznik Andragogiczny”, t.16, s. 405-414. (artykuł w załączeniu)
- Sylwia Słowińska, 2010, *W duchu solidarności pokoleń - edukacja międzygeneracyjna z perspektywy niemieckiej*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 17, s. 221-236. (artykuł w załączeniu)
- Sylwia Słowińska, 2011, *Uczenie się dorosłych w niemieckiej refleksji systemowo-konstruktywistycznej*, „Rocznik Andragogiczny”, t.18, s. 173-184. (artykuł w załączeniu)
- Sylwia Słowińska, 2014, *Koncepcja małych światów przeżywanych - fenomenologiczne inspiracje dla andragogiki*, „Edukacja Dorosłych” nr 2 (71), s. 91-104. (artykuł w załączeniu)

W punkcie przecięcia obu wskazanych obszarów zainteresowań naukowych edukacją kulturalną, animacją kultury, uczestnictwem w kulturze oraz szeroko rozumianym uczeniem się ludzi dorosłych znalazły się dwa projekty badawcze, którymi kierowałam i których koncepcja stanowi mój autorski wkład. W roku 2012 wraz z zespołem zrealizowałam projekt, (wspomniany już przy opisie monografii *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów*) pod nazwą *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej – nowe przestrzenie*, dofinansowany z Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Edukacja kulturalna i diagnoza kultury*, priorytet: *Obserwatorium kultury*. Badania te były swoistym dopełnieniem realizowanych w latach 2000-2003 badań polsko-niemieckich *Kulturelle Bildung in der interkulturellen Vernetzung...*, skoncentrowanych na zinstytucjonalizowanej edukacji kulturalnej. Nowum w tym projekcie stanowiło pytanie o przedsięwzięcia kulturalne ulokowane poza ramami tradycyjnych instytucji kultury, w przestrzeni niesformalizowanej, gdzie także ma miejsce edukacja, zarówno w formie zorganizowanej, jak i spontaniczna, zatopiona w codziennym życiu. Celem badań było zidentyfikowanie inicjatyw kulturalnych podejmowanych poza instytucjonalnymi układami na terenie województwa lubuskiego oraz zrozumienie tego fenomenu i opisanie 20 wybranych przypadków-inicjatyw (badaniami objęto 21). Badania realizował zespół z Zakładu Animacji Kultury i Andragogiki, z Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego, do współpracy zaprosiłam także grupę studentów. Identyfikując siebie jako badacza społecznego zorientowanego na podejście jakościowe, interpretatywne staram się we wszystkich przedsięwzięciach badawczych w pełni uczestniczyć, tak by uzyskać szansę jak największego dostępu do danych i zrozumienia rozpoznawanych fenomenów świata społecznego. Tak więc w projekcie *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej...* uczestniczyłam w jego realizacji na każdym etapie: byłam autorką koncepcji badań, kierownikiem odpowiedzialnym za stworzenie zespołu i koordynowanie prac, badaczem przeprowadzającym wywiady i obserwacje w terenie, uczestniczyłam także w opracowywaniu wywiadów (transkrypcji), analizie danych i pisaniu raportu. Ponadto zajmowałam się popularyzacją jego wyników występując w lokalnych mediach i organizując otwarte seminarium podsumowujące. Wyniki badań zostały opublikowane w raporcie, w którym jestem autorką 9 rozdziałów (w tym 7 poświęconych opisom przypadków-inicjatyw) oraz w artykułach publikowanych w punktowanych czasopismach i monografii zbiorowej:

- Sylwia Słowińska, Bogdan Idzikowski, Małgorzata Olejarz, Jarosław Dulęba, Marek Zadłużny, 2012, *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej – nowe przestrzenie. Raport z badań*, Zielona Góra, Uniwersytet Zielonogórski.
- Sylwia Słowińska, 2014, *Inicjatywy Stowarzyszenia Miłośników Kultury Łemkowskiej. Utrwalenie enklawy etnicznej*, „Opuscula Sociologica” nr 1, s. 51-61.

- Sylwia Słowińska, 2014, *Znaczenie przeszłości i sposoby jej przywoływania w oddolnych inicjatywach społeczno-kulturalnych*, „Edukacja Dorosłych”, nr 2 (71), s. 39-52. (artykuł w załączeniu)
- Sylwia Słowińska, 2014, *Animatory w nowych przestrzeniach działalności kulturalnej*, [w:] *Kompetencje do prowadzenia edukacji kulturalnej*, red. K. Olbrycht, B. Głyda, A. Matusiak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 355-371.
- Bogdan Idzikowski, Sylwia Słowińska, 2015, *Pułapki w stosowaniu nieostrych pojęć w badaniach jakościowych (z doświadczeń badawczych realizatorów projektu MKiDN)*, „Rocznik Lubuski”. *Badania jakościowe. W poszukiwaniu dróg i inspiracji*, T.41, cz. 1, s. 197-206.

Wyniki badań prezentowałam w referatach na konferencjach naukowych. Ponadto wyniki analiz materiału empirycznego wykorzystanych w monografii *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów*, przedstawiałam na konferencjach krajowych i międzynarodowych dokonując także dodatkowych, nie zamieszczonych w pracy interpretacji, odwołując się m.in. do koncepcji zmiany społecznej Piotra Sztompki oraz edukacji kulturalnej.

Drugi projekt badawczy, którym kierowałam, wiązał się także z interesującą mnie kwestią relacji pomiędzy aktywnością kulturalną a zaangażowaniem społecznym. Projekt *Inicjatywy z udziałem osób 50+ a rozwój kapitału społecznego w woj. lubuskim – diagnoza i ewaluacja*, został zrealizowany w latach 2013-2014. To przedsięwzięcie było również dofinansowane ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programu: *Obserwatorium kultury*. Podobnie jak w projekcie *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej...* zaangażowałam się we wszystkie etapy jego realizacji: byłam współtwórcą koncepcji, koordynatorem, wykonawcą – badaczem pracującym w terenie, uczestniczyłam w opracowywaniu danych jakościowych (transkrypcji wywiadów), ich analizie i opisie w raporcie, który redagowałam. Odpowiedzialna byłam także za popularyzowanie wyników badań w lokalnych mediach oraz na otwartym seminarium podsumowującym projekt. W skład zespołu badawczego wchodził pracownicy Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego (aktualnie Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii) oraz grupa studentów pedagogiki, którą objęłam opieką. Celem badań była diagnoza inicjatyw kulturalnych angażujących osoby 50+; ewaluacja wybranych form zajęć; określenie możliwości rozwijania kapitału społecznego poprzez uczestnictwo w określonych formach zajęć oraz określenie poziomu kapitału społecznego uczestników zajęć/ osób 50+. W projekcie zastosowano analizę danych zastanych, wywiad kwestionariuszowy wśród przedstawicieli instytucji kultury i organizacji pozarządowych z województwa lubuskiego, badania ankietowe osób 50+ - uczestników zajęć dotyczących różnych dziedzin kultury (sekcji/klubów; spotkań uczestników, kursów/warsztatów; zespołów artystycznych; zajęć

sportowo-rekreacyjnych; wykładów), wywiady indywidualne pogłębione z uczestnikami tych zajęć i ich realizatorami oraz obserwację jawną nieuczestniczącą. Wywiady kwestionariuszowe przeprowadzono w 388 instytucjach i organizacjach, ankiety zrealizowano z 416 osobami 50+ – uczestnikami zajęć, wywiady przeprowadzono z 44 uczestnikami i 14 realizatorami/prowadzącymi zajęcia.

Jako ramę teoretyczną przyjęliśmy koncepcję kapitału społecznego oraz koncepcję animacji kultury w ujęciu makrozakresowym¹². Za Januszem Czapińskim kapitał społeczny pojmowaliśmy jako „sieci społeczne regulowane normami moralnymi lub zwyczajem (a nie, lub nie tylko, formalnymi zasadami prawa), które wiążą jednostkę ze społeczeństwem w sposób umożliwiający jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego”¹³). Ponadto przyjęliśmy za Robertem Putnamem podział kapitału społecznego na wiążący, ekskluzywny (*bonding social capital*) i pomostowy – inkluzywny (*bridging social capital*) oraz kapitał powiązań (*linking social capital*)¹⁴. Odwołując się do tych koncepcji, nakreśliłam w założeniach teoretycznych badań szanse pomnażania kapitału społecznego dorosłych poprzez aktywność kulturalną ujmowaną z perspektywy animacji kultury. Postawiłam tezę, iż aktywność kulturalna inicjująca współpracę ponadgrupową, realizowana w przestrzeni publicznej, w dłuższej perspektywie czasowej, oparta na podmiotowej aktywności uczestników, godząca cele indywidualne i prospołeczne ma szansę budować kapitał społeczny pomostowy, sprzyjający zaangażowaniu na rzecz dobra wspólnego.

Ustalenia poczynione w trakcie badań ujawniają pewne charakterystyczne cechy oferty aktywności kulturalnej dla osób 50+. Po pierwsze zatem instytucje kultury i organizacje pozarządowe dostrzegają tę kategorię wiekową i tworzą dość bogatą i różnorodną propozycję aktywności dla niej, a osoby powyżej 50. roku życia są obecne w tych placówkach. Przy czym istnieje wyraźna tendencja do tworzenia oferty „na wyłączność”, sprzyjającej zjawisku tzw. gettoizacji wiekowej aktywności kulturalnej. Badania pokazały, że inicjatorami oferty kulturalnej dla osób 50+ są przede wszystkim instytucje, potencjalni uczestnicy sporadycznie biorą sprawy w swoje ręce. Ponadto mimo sporego zróżnicowania tematycznego i dziedzinowego najrzadziej pojawia się tematyka związana ze sprawami lokalnymi, co w kontekście interesującego nas pytania o możliwość budowania kapitału społecznego poprzez aktywność kulturalną jest bardzo istotne. Badania ujawniły bowiem, że zajęcia te w wymiarze merytorycznym w niewielkim stopniu sprzyjają zaangażowaniu w

¹² Zob. Idzikowski B., *Edukacja kulturalna – między szkołą a instytucjami kultury*, [w:] *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży*, red. B. Idzikowski, E. Narkiewicz-Niedbalec, Zielona Góra 2000.

¹³ J. Czapiński, *Kapitał społeczny*, [w:] *Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2011, s. 284.

¹⁴ R. D. Putnam, *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, tłum. P. Sadura, S. Szymański, Warszawa 2008.

sprawy ponadindywidualne, na rzecz swojego środowiska i innych ludzi. Także proponowane przez realizatorów i preferowane przez uczestników formy i metody pracy w niewielkim stopniu opierają się na animowaniu aktywności zorientowanej prospołecznie i opartej na podmiotowym, kooperacyjnym uczestnictwie. Jak ustaliliśmy, największe szanse na rozwijanie kapitału społecznego miałyby zajęcia w formie klubów/sekcji i zespołów artystycznych, ponieważ ludzie spotykają się tam przez dłuższy czas, systematycznie i często gromadzą się wokół wspólnego celu, wymagającego współpracy. Jednak cele te z reguły są wąsko zakreślone, zorientowane indywidualistycznie lub/ i wewnątrzgrupowo, co wzmacnia raczej kapitał wiążący (ekskluzywny) niż pomostowy. Tę silną orientację na cele jednostkowe (samorealizację) i partykularne grupowe, a niewielką na cele ponadindywidualne ujawniły zarówno badania realizatorów zajęć, których przeprowadzenie i analiza było moim zadaniem, jak i badania uczestników - osób 50+. Wyniki badań zostały opublikowane w raporcie dostępnym on-line:

- *Inicjatywy z udziałem osób 50+ a rozwój kapitału społecznego w województwie lubuskim – diagnoza i ewaluacja. Raport z badań, 2014, red. S. Słowińska, Uniwersytet Zielonogórski, 166 s., <http://50plus.wpsnz.uz.zgora.pl/data/uploads/raport.pdf>*

Na podstawie raportu została zredagowana przez mnie monografia, która jest wersją częściowo zmodyfikowaną i poszerzoną (m.in. o rozdział mojego autorstwa rozbudowujący opis podłoża teoretycznego oraz o dodatkowe interpretacje w części empirycznej):

- *Inicjatywy kulturalne angażujące osoby 50+ jako przestrzeń indywidualnego rozwoju i kształtowania kapitału społecznego, 2015, red. S. Słowińska, Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego. (monografia w załączeniu)*
- Sylwia Słowińska, 2015, *Aktywność kulturalna osób 50+ jako przestrzeń rozwijania kapitału społecznego - konteksty teoretyczne*, [w:] *Inicjatywy kulturalne angażujące osoby 50+ jako przestrzeń indywidualnego rozwoju i kształtowania kapitału społecznego*, red. S. Słowińska, Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 28-51.
- Sylwia Słowińska, 2015, *Rola realizatorów zajęć a rozwój kapitału społecznego uczestników - perspektywa realizatorów*, [w:] *Inicjatywy kulturalne angażujące osoby 50+ jako przestrzeń indywidualnego rozwoju i kształtowania kapitału społecznego*, red. S. Słowińska, Zielona Góra, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 194-219.

Ponadto materiał empiryczny pozyskany w ramach projektu *Inicjatywy z udziałem osób 50+...* został przeze mnie dodatkowo wykorzystany w analizach, których wyniki zaprezentowałam w 3 artykułach opublikowanych w czasopismach punktowanych:

- Sylwia Słowińska, 2014, *O „gettoizacji” aktywności kulturalnej seniorów*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 21, s. 271-281. (artykuł w załączeniu)

- Sylwia Słowińska, Małgorzata Olejarz, 2016, *Aktywność kulturalna w doświadczeniu kobiet 50+ i jej emancypacyjny wymiar*, „Edukacja Dorosłych” nr 2, s. 45-58. (artykuł w załączeniu)
- Sylwia Słowińska, 2017, *Dzielenie się odpowiedzialnością za proces edukacyjny w interpretacji realizatorów edukacji kulturalnej dojrzałych dorosłych*, „Dyskursy Młodych Andragogów” T.18, s. 315-327. (artykuł w załączeniu)

W pierwszym artykule odwołując się m.in. do wyników badań nad inicjatywami kulturalnymi angażującymi osoby 50+ opisałam zjawisko tworzenia „oferty na wyłączność” dla seniorów. Analizuję tu jego uwarunkowania i wskazuję na ryzyko, jakie wiąże się z separowaniem pokoleń. Stawiam także tezę o potrzebie równoważenia oferty aktywności kulturalnej wewnątrzpokoleniowej ofertą międzypokoleniową.

Drugi artykuł powstał we współpracy z Małgorzatą Olejarz, z którą dokonałyśmy powtórnie analizy części materiału empirycznego pozyskanego w projekcie *Inicjatywy z udziałem osób 50+...* - wywiadów indywidualnych z niepracującymi już zawodowo uczestniczkami zajęć. W postępowaniu badawczym oparłyśmy się na założeniach fenomenologii społecznej Alfreda Schütza, którego koncepcję sensu i rozumienia działania wykorzystałam w monografii *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów*. Kontynuując ten sposób prowadzenia badań, interesując się tym jak ludzie przeżywają i rozumieją świat, celem analizy uczyniłyśmy zrekonstruowanie sposobu, w jaki kobiety 50+ doświadczają swojej aktywności kulturalnej, czyli jakie nadają jej znaczenie. Do (do)interpretowania zrekonstruowanych znaczeń w określonym kontekście teoretycznym wykorzystaliśmy koncepcję małych światów przeżywanych (opisaną przeze mnie w artykule: *Koncepcja małych światów przeżywanych - fenomenologiczne inspiracje dla andragogiki*, „Edukacja Dorosłych” 2016, nr 2) oraz edukacyjną koncepcję emancypacji Marii Czerepaniak-Walczak.

W trzecim z wyżej wymienionych artykułów przedstawiłam wyniki powtórnej analizy materiału wywiadów indywidualnych z realizatorami zajęć dla osób 50+ i także kontynuowałam podejście wypracowane w oparciu o poglądy A. Schütza. Moim zamierzeniem było zrekonstruowanie sposobu, w jaki realizatorzy zajęć z zakresu edukacji kulturalnej pojmują swoją rolę i pozycję oraz rolę i pozycję uczestniczących w zajęciach dorosłych w odniesieniu do odpowiedzialności za proces edukacyjny. Opisałam cztery typy podejść, reprezentowanych przez edukatorów: stawianie granic; dawanie możliwości; wdrażanie do odpowiedzialności; utrzymywanie podziałów. Te podejścia odniosłam do kontekstu teoretycznego: modeli pracy edukacyjnej z ludźmi dorosłymi Mieczysława Malewskiego oraz koncepcji orientacji na uczestnika Hansa Tietgensa (opisywanej przeze mnie w artykule *Edukacja dorosłych jako poszukiwanie - wybrane wątki refleksji naukowej*

Hansa Tietgensa, „Rocznik Andragogiczny” 2009). W artykule wskazałam także, że dla podejścia do kwestii odpowiedzialności za proces edukacyjny istotne znaczenie ma sposób pojmowania edukacji kulturalnej i jej celów.

Trzeci projekt badawczy, w którym uczestniczyłam, to *Kultura Tędy*. Był to projekt realizowany w woj. lubuskim przez Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze w ramach ogólnopolskiego programu Narodowego Centrum Kultury *Bardzo Młoda Kultura* (2016-2018). W projekcie tym pełniłam rolę wykonawcy (badacza) oraz koordynatora badań jakościowych na II etapie badań, przeprowadzonych w roku 2017. Byłam autorką koncepcji tych badań i stosowanych narzędzi. Badania obejmowały realizatorów edukacji kulturalnej¹⁵ w regionie. Ich celem było zdobycie pogłębionych informacji na temat tego kim są edukatorzy kulturalni, jak pojmują i realizują edukację kulturalną, jakie są jej uwarunkowania, potencjały i ograniczenia. Przeprowadzone zostały wywiady indywidualne pogłębione z 20 realizatorami edukacji kulturalnej, pracującymi z dziećmi i młodzieżą. Dobór uczestników badań był celowy: w grupie praktyków wytypowanych do badań znalazły się osoby, które (zdaniem ekspertów) realizują edukację kulturalną w sposób interesujący, osadzoną w różnych dziedzinach kultury, a także reprezentują publiczne instytucje oświaty i kultury; sektor non profit, grupy nieformalne oraz prywatne instytucje kultury i edukacji. Do przeprowadzania badań włączyłam pracowników Zakładu Animacji Kultury i Andragogiki UZ i grupę studentek animacji kultury (jedna z nich współpracowała także przy przygotowaniu raportu z badań). Na podstawie wyników badań sporządzony został raport, który zgodnie ze stworzoną przeze mnie koncepcją składa się z dwóch części. Pierwsza to prezentacja wyników przekrojowej analizy materiału empirycznego, prowadzącej do wypracowania określonych kategorii i typologii. Natomiast druga część zawiera opisy trzech przypadków – działań edukatorów reprezentujących wybrane podejścia do edukacji kulturalnej, zidentyfikowane w badaniach. W raporcie jestem autorką wprowadzenia opisującego założenia i postępowanie badawcze, części prezentującej wyniki przekrojowej analizy (*Edukacja kulturowa z perspektywy praktyków - prezentacja wyników badań*) oraz podsumowania zawierającego konkluzje i zalecenia:

- Słowińska S., Puchowicz M., Zadłużny M., *Kultura? Tędy! Sposoby działania edukatorów kulturalnych – konteksty, bariery, potencjały*, Zielona Góra 2017, 76 s., <http://rcak.pl> (raport w załączeniu)

---

¹⁵ Zgodnie zaleceniem autorów koncepcji programu *Bardzo Młoda Kultura* używano w nim terminu „edukacja kulturowa”.

5.3. Pozostałe osiągnięcia składające się na dorobek habilitacyjny

Doświadczenia redakcyjne zdobyłam redagując 12. tom „Dyskursów młodych andragogów”, które od roku 2001 do 2011 funkcjonowały jako seria wydawnicza. W roku 2012 współpracowałam z Małgorzatą Olejarz (aktualnie redaktor naczelną pisma) przy przekształcaniu tej serii w czasopismo naukowe (<http://www.dma.wpps.uz.zgora.pl>).

Od roku 2012 (od tomu 13) „Dyskursy Młodych Andragogów” wydawane są regularnie jako rocznik. Począwszy od roku 2012 pełnię funkcję sekretarza redakcji „Dyskursów Młodych Andragogów”, a od roku 2014 jestem także redaktorem tematycznym (w obszarze: animacja kultury/ edukacja kulturalna), odpowiedzialnym za redakcję jednego rozdziału czasopisma – dyskursu animacji kultury / dyskursu edukacji kulturalnej. W latach 2014-2017 zredagowałam cztery dyskursy tematyczne, aktualnie pracuję nad piątym.

„Dyskursy Młodych Andragogów” indeksowane są w bazie Erih plus, Index Copernicus (IC Journals Master List) oraz w bazie CEJSH (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities). Wszystkie te bazy znajdują się w wykazie baz referencyjnych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Czasopismo znajduje się na liście B czasopism punktowanych MNiSW, w procesie ewaluacji w roku 2015 przyznano mu 10 punktów (wcześniej 4 punkty).

W roku 2016 za pracę przy redagowaniu „Dyskursów Młodych Andragogów” otrzymałam wraz z dr Małgorzatą Olejarz nagrodę zespołową I stopnia Rektora UZ.

W moim dorobku naukowych odnotować mogę także **recenzowanie artykułów** w krajowych czasopismach naukowych, w tym jednym z listy B MNiSW. Do tej pory zrecenzowałam 12 artykułów naukowych. Ponadto przygotowywałam **oceny projektów edukacyjnych** (21) w konkursie *Lubuski PAKIET* (w ramach programu Narodowego Centrum Kultury *Bardzo Młoda Kultura*) na zlecenie Regionalnego Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze, oraz występowałam w roli **eksperta** zaproszonego przez Narodowego Centrum Kultury oraz Fundację Genshagen z Niemiec (Stiftung Genshagen) do konsultacji koncepcji polsko-niemieckiej publikacji na temat edukacji kulturalnej w obu krajach.

Osiągnięcia dydaktyczne i opieka naukowa nad studentami związane są z pracą na stanowisku adiunkta w Zakładzie Animacji Kultury i Andragogiki na Wydziale Pedagogii, Psychologii i Socjologii UZ, gdzie realizuję zajęcia ze studentami studiów pierwszego i drugiego stopnia na kierunku pedagogika, przede wszystkim na specjalności animacja kultury. Prowadzę/prowadziłam seminarium licencjackie, wykłady i ćwiczenia oraz wykłady i konwersatoria do przedmiotów takich jak: *pedagogika czasu wolnego; teorie kultury i animacji; programy dotacyjne w kulturze; projekt animacyjny; andragogika; teorie edukacji kulturalnej*. Zajęcia w formie konwersatoriów realizuję/realizowałam z przedmiotu *metodyka*

*animacji kultury, teorie animacji kultury z metodyką; procedury pozyskiwania środków w edukacji. Ponadto realizuję *planning of cultural animation project* - przedmiot w języku angielskim dla studentów pedagogiki z zagranicy, studiujących na Uniwersytecie Zielonogórskim w ramach programu ERASMUS/ERASMUS+. Do wszystkich tych przedmiotów stworzyłam autorskie programy zajęć. Opracowałam także koncepcję seminarium licencjackiego opartego na projekcie animacyjnym, która od roku 2008 obowiązuje na specjalności animacja kultury, na kierunku pedagogika, na studiach pierwszego stopnia. Brałam również udział w tworzeniu planów studiów I i II stopnia na specjalności animacja kultury na kierunku pedagogika, na lata 2008-2011.*

W latach 2008 – 2017 pod moją opieką pracę licencjacką, w oparciu o zrealizowany projekt animacyjny, napisało i obroniło 89 studentów pedagogiki, na specjalności animacja kultury. Ponadto byłam recenzentką 68 prac licencjackich oraz magisterskich przygotowywanych na tej specjalności.

We wszystkich trzech projektach badawczych włączyłam do pracy zespołu projektowego grupy studentów, które działały pod moją opieką. W projekcie *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej – nowe przestrzenie* grupa studentów liczyła 6 osób, z czego dwie realizowały badania w terenie, dwie były odpowiedzialne za opracowywanie danych (transkrypcję wywiadów), a jedna za analizę danych zastanych. Z kolei w projekcie *Inicjatywy z udziałem osób 50+ a rozwój kapitału społecznego w woj. lubuskim – diagnoza i ewaluacja* zespół zaangażowanych studentów liczył 10 osób. Dziewięcioro z nich uczestniczyło w prowadzeniu wywiadów kwestionariuszowych z przedstawicielami instytucji i organizacji, przeprowadzało ankiety z uczestnikami zajęć oraz obserwacje; dwie osoby były odpowiedzialne za transkrypcję wywiadów. Jedna ze studentek jest autorką jednego z rozdziałów redagowanego przeze mnie raportu z badań. Natomiast w trzecim projekcie *Kultura Tędy* na II etapie badań, którym kierowałam, współpracowałam z czteroosobowym zespołem studenckim - trzy studentki zaangażowane były w badania w terenie (realizowały wywiady pogłębione z edukatorami), a jedna przeprowadzała ich transkrypcję. Ponadto jedna ze studentek zaangażowanych w badania jest autorką dwóch rozdziałów (opisów przypadków) w raporcie *Kultura? Tędy!...* Studentka ta kontynuuje współpracę ze mną, ponieważ została przyjęta na studia doktoranckie na Uniwersytecie Zielonogórskim.

W obrębie mojej **działalności popularyzatorskiej i organizacyjnej** znajduje się organizacja dwóch seminariów podsumowujących kierowane przeze mnie projekty badawcze *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej – nowe przestrzenie* w roku 2012 oraz *Inicjatywy z udziałem osób 50+a rozwój kapitału społecznego w woj. lubuskim – diagnoza i ewaluacja*, w roku 2014. Seminaria te odbyły się na Uniwersytecie Zielonogórskim, miały charakter otwarty, zaproszono na nie także przedstawicieli lubuskich instytucji kultury i

organizacji pozarządowych, przedstawicieli władz lokalnych oraz osoby uczestniczące w badaniach. Ponadto w roku 2014 byłam członkiem komitetu organizacyjnego III Transdyscyplinarnego Sympozjum Badań Jakościowych „W poszukiwaniu dróg i inspiracji”, odbywającego się na Uniwersytecie Zielonogórskim, a także moderatorem jednej z sesji. Od 2000 do 2012 roku regularnie wspierałam organizację odbywającej się w Zielonej Górze Letniej Szkoły Młodych Andragogów, przygotowując dla jej uczestników wyjazdy studyjne do niemieckich instytucji edukacji dorosłych; po doktoracie zorganizowałam 5 takich wizyt (w sumie 10).

Za działania naukowe i organizacyjne byłam nagradzana trzykrotnie nagrodą Rektora Uniwersytetu Zielonogórskiego i jednokrotnie nagrodą Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

